

niet het hanteeren van paradoxale formules aangaande des menschen „Widerspruch“. Dat de goden irratio en ratio tegelijk zouden zijn (Weinstock⁸⁾) is door Sophocles gezegd noch aangeduid. Veeleer is hier de toon als bij Job (9:12): „Zie, Hij zal rooven, wie zal het Hem doen wedergeven? Wie zal tot Hem zeggen: Wat doet gij?“ Hij antwoordt niet van zijn daden — dat lezen we op elke bladzij van den dramaturg.

Wat niet wegneemt dat hier een niet te overbruggen afstand hem van den Bijbel scheidt. Hoe juist het ook gezien is (en de H. Schrift bemaant het waarlijk niet) dat Gods daden, en met name Zijn handelen met den bezitter van „zaaksgerechtigheid“, ons dikwijls onverklaarbaar is door den schijn van onrechtvaardigheid — hoe juist dit ook gezien is: als een dichter niet eens, maar doorgaans zulk een visie op het menschenleven toont, als hij de nobelste figuren aan den ondergang prijsgeeft of aan wanhoop, dan dwingt hij ons de vraag te stellen: wat is hiervan de zin? En aangezien de kunstenaar (althans kunstenaar van zijn allure) tegelijk profeet is, moet hij op zulk een vraag een antwoord geven of door doen schemeren — of hij hult den toeschouwer in het duister der scepsis.

R. J. DAM.

8) Ook Nestle, Griech. Relig. II, 91 duidt de goden aan als het „Irrationale“.

MUZIKALE KRONIEK

Requiem van Gerard H. G. von Bruckner Fock.

Misschien hebben onze lezers uit hun dagblad kennis genomen van de Koninklijke onderscheiding, die den Nederlandschen componist Gerard von Bruckner Fock is ten deel gevallen tegen zijn vijftienzeventigsten verjaardag (28 December) en hebben ze gelezen, dat de Maatschappij ter Bevordering der Toonkunst zijn prestaties op muzikaal terrein officieel erkende door hem te benoemen tot ere-lid, lid van verdienste.

Maar wat heeft hun dat gezegd? Ik vrees, niet zoo heel veel. 't Is al mooi, dunkt me, zoo een enkele zich den naam herinnerd heeft, want noch Gerard von Bruckner Fock, noch zijn broer Emil zijn wat men noemt populair geweest, al hebben ze beiden een respectabelen en zeker ook gerespecteerden staat van muzikalen dienst.

Beide broers werden geboren te Koudekerke. Emil, ruim twee jaar ouder dan Gerard, gepensionneerd kolonel van de genie, deed reeds als bijna twintigjarig jongeling van zich spreken door zijn directie van „Sempere Crescendo“, het cadetten-musiekgezelschap aan de Militaire Academie te Breda, waarvoor hij ook composities schreef. Later trad hij o.a. op als kroniekschrijver voor het Utrechtsch Dagblad, componeerde een muziek-drama „Seleneia“ in Wagneriaanschen geest, dat uitgevoerd werd door de Nederlandsche Opera van Van der Linden, en in concertvorm in de hoofdstad en in Arnhem. Ook schreef hij liederen, doch het meest bekend is misschien wel zijn Koninkinnemarsch voor groot orkest.

Gerard kende ik uit enkele pianowerken. Voor piano schreef hij vele goede composities, die op zichzelf reeds voldoende waren om hem een gewaardeerden naam te bezorgen onder de componisten van zijn generatie. Maar hij deed veel meer. Lieder, impressionistische orkestsuites, een symphonie, een sonate, een oratorium verschenen van zijn hand, en last not least, bracht op 20 December de Haarlemsche Christelijke Oratoriumvereniging als levenswerk van hem ten gehoor een Requiem, bestaande uit de volgende deelen: 1. Introitus. 2. Kyrie Eleison. 3. Graduale. 4. Dies Irae. 5. Quid sum miser. 6. Juste Judex. 7. Confutatis. 8. Offertorium. 9. Hostias. 10. Sanctus. 11. Benedictus. 12. Agnus Dei.

Het zou niet zooveel zin hebben, de namen dezer deelen hier te memorieren, als ik niet de bedoeling had, het verhaal door te geven dat de 75-jarige componist zelf over het ontstaan van zijn requiem deed in het programma van de bovenbedoelde eere-uitvoering. Dat verhaal leert ons het een en ander over de compositie, maar tegelijk ook over den artist. Hij schreef n.l. de volgende uiteenzetting:

„Ik ben dit werk al in 1880 begonnen, toen ik 20 jaar oud was. Van dergelijke werken had ik alleen het Requiem van Verdi ingezien, de Missa Solemnis van Beethoven gehoord en het Requiem van Friedrich Kiel, die destijds mijn leermeester in de muziektechniek was, of liever dit alweer geweest was, want tot mijn schande moet ik zeggen, dat ik altijd spoedig van mijn leermeesters ben weggelopen, behalve van Richard Hol, bij wien ik het in mijn eersten studietijd twee jaren heb uitgehouden.

De eerste vier deelen van het Requiem componeerde ik in de jaren 1880—84. Men zal in het Kyrie zooals ook in 't 3e deel herinneringen aan de Missa Solemnis vinden, in 't 4e en elders misschien, even aan 't Requiem van Kiel worden herinnerd, een

uitmendend werk, maar dat, zooals meer uitmuntende werken, bij ons niet bekend is. Het 4e deel eindigde vroeger met een fuga op de woorden „Nil inultum remanebit“ (Niets zal ongewroken blijven) maar later vond ik dat dit deel daardoor te lang en te veel Es mineur werd en componeerde ik een overgang naar het 5e deel „Quid sum miser tunc dicturus“ (Wat zal ik arme dan zeggen?).

Het Latijn trok mij altijd aan, waarschijnlijk juist omdat ik er niets van begreep, zoodat ik den zin ervan door Duitsche vertalingen moest leeren kennen, die, geloof ik, niet altijd even juist zijn, omdat de nauwkeurigheid soms is opgecoördineerd aan den wensch, van de vertaling een metrisch gedicht te maken.

Met no. 5 ben ik, geloof ik, een beetje in Italiaansch vaarwater verzeild, n.l. in den stijl van Verdi's Othello. Never mind. Dit 5e deel begon ik 3 jaren geleden en componeerde toen ook no. 6.

Met no. 7 (Confutatis) had ik veel moeite — het wilde niet gelukken, zooals ik wilde. Ik hoorde eind 1932 van een mis van één onzer landgenooten die uitgevoerd stond te worden. Ik ging me toen afvragen: „Kan jij nu ook niet dat Requiem klaar-spelen?“ Ik begon weer aan no. 7 (lichte herinnering aan het Confutatis van Kiel) maar vanaf het „Voca me“ (Roep mij dan) werd het toch weer heel anders en dramatischer dan de muziek van den goeden Kiel. Ik componeerde dit deel al onder sterke hartbeklemmingen, gevolg van zenuwoverspanningen wellicht en moest toen tijdelijk weer met de compositie ophouden. Maar zoodra mogelijk ging ik voort met no. 8 en vervolgens. Af en toe heeft me de lust bekropen hier een fuga in te lassen op de gebruikelijke woorden „quam olim Abrahæ“, maar het wilde me niet lukken en ik nam ten slotte aan, dat de nieuwe stijl die ik sinds no. 5 had toegepast zich niet verdroeg met een ouderwetsche fuga.

De overgang van 8 naar 9 heeft me weer groote moeite gekost, maar verder ging alles tamelijk gemakkelijk, namelijk no. 10 en 11.

Zooover gekomen, besloot ik met het „Agnus Dei“ een overgang te maken naar het 1e deel van het Requiem, n.l. om dat weer als slot te gebruiken omdat ten eerste de woorden hiervan tamelijk met die van het 1e deel correspondeerden en ten tweede omdat dat deel, na de meer bewogene vorige deelen, een rustig monumentale afsluiting van het werk kon vormen.

1 Mei 1933 was het heele werk geïnstrumenteerd en ik wacht nu met spanning wat directeur Robert er van maken zal.“

Over dit lange citaat behoef ik mij, naar ik hoop, niet te verontschuldigen, want beter dan op een andere manier kregen mijn lezers hierdoor een interessant kijkje in de werkkamer van een componist, en tegelijk inzicht in den bouw van het Requiem. Uit dit stuk autobiographie kunnen ze bovendien zien, dat componeeren geen tijdverdrift, maar inspannend en vermoeiend werken is.

Jammer genoeg heeft de grijze componist de uitvoering niet zelf mogen bijwonen. Zijn gezondheidstoestand liet hem dat niet toe, en dat zal wel een groote teleurstelling voor hem geweest zijn. Zijn broer, die wel aanwezig was, zal hem echter ook wel verteld hebben, zooals hij het de concert-bezoekers deed, dat hij niet geweten had, dat het Requiem zóó mooi was.

En inderdaad, de Haarlemsche C. O. V. heeft met de uitvoering van dit werk méér gedaan dan een vriendelijkheid bewijzen aan een componist die 75 jaar werd, en toevallig in de buurt van Haarlem woont.

Het doet me groot genoegen dat ik zoo kort na mijn Jeremiade over het vastroesten van onze zangverenigingen in een traditioneel repertoire voor de tweede maal de aandacht mag vestigen op een daad waarvoor vertrouwend initiatief noodig was, misschien nog te meer omdat het hier 't werk van een landgenoot betrof, en het bovendien een eerste uitvoering gold.

Tot mijn spijt moest ik het bij het luisteren zonder partituur stellen. Een eerste uitvoering kan trouwens toch nooit leiden tot een definitief oordeel, dat billijk zou zijn, en zoo is het volgende dan ook slechts te beschouwen als de weergave van een indruk.

Deze was, in groote trekken, dat de avond aan een uitvoering van dit werk goed besteed was, en de kwaliteiten van de compositie de moeite van het instudeeren ten volle rechtvaardigen, maar dat er voor moderne ooren nog wel iets te wenschen overblijft. Het werk schijnt geleden te hebben onder zijn geschiedenis. Het is niet evenwichtig van bouw. Dynamische super-effecten treden soms zeer verrassend, maar niet altijd even verantwoord op. Reeds in de herhaling van het „Requiem aeternam dona eis“ van de Introitus komt zoo'n uitbarsting voor, maar ook in deel 5 en in het Sanctus komen gedeelten voor, waarin een geluidsvolume werd ontwikkeld alsof de zaak zou springen. Naast fragmenten waarin de thema's flink doorwrocht zijn, b.v. in „Hostias“ staan andere, waarin het effect sterk, maar niet grootsch is. Zoo wordt in no. 11 het „Osanna“ wel met succes de hoogte in geschroefd, en toch vroeg ik me af, of de compositie hier niet al te gemakkelijk is „gelukt“.

Opvallend sterk was de vertolking van „Kyrie Eleison“, waarvan de aanvang zelfs feestelijk aardeed, en van andere „smeevende“ gedeelten in no. 5 en 7, waar men geen fortissimo verwacht.

Onder leiding van George Robert heeft de C.O.V. te Haarlem, in samenwerking met de solisten Jo Vincent, Corry Bijster, Annie Woud, Jac. van Kempen en Max Kloos den zang heel goed tot zijn recht doen komen, gesteund en afgewisseld door het Utrechtsch Stedelijk Orkest.

In het Comité van aanbeveling hadden zeer veel toonaangevende musici zitting genomen. De Commissie van voorbereiding heeft eer van haar werk, en voor den naam van de C. O. V. zal het geen slechte avond geweest zijn.

Bachs Weihnachtsoratorium door „Rotterdam-Zuid“.

Veel zal ik over deze uitvoering niet schrijven: in de toekomst mogen we n.l. verwachten dat deze oratoriumvereniging „Die Zerstörung Jerusalems“ van August Klughardt ten gehoor brengt. Het lijkt mij voor het doel van deze artikelen zinvoller, over het tamelijk algemeen bekende Weihnachtsoratorium weinig te zeggen om daardoor niet „wat meer vrijmoedigheid ruimte te kunnen besteden aan Klughardts schepping.“

Met de bespreking van het 19 December gepresterde kan ik naar alle kanten heen.

Wilde ik gaan afkammen, dan waren er punten tot aanval te over: sterk verkorte koren, weggelaten nummers, verrassingen voor luisteraars die de partituur volgen, onevenwichtige en schrale orkestbezetting, en nog veel meer.

Maar ik geloof niet, dat we deze uitvoering moeten beoordeelen als een poging om een ideale vertolking te geven van Bachs oratorium, doch als een middel om muziekvrienden in een bepaald stadsdeel met beperkte middelen in eigen omgeving iets van Bachs schepping te doen hooren.

En als men het zoo bekijkt, dan heb ik dien avond veel goeds gehoord. Dan beoordeelt men meer naar de enkele nummers dan naar het geheel. En dan waren er gedeelten, die in een ideale vertolking van het totaal op hun plaats zouden zijn geweest.

De prestaties van het koor vond ik loffelijk, vooral in de koralen, die zonder effectbejag, zonder mooidoenerigheid, sober en strak, en toch gevoelvol gezongen werden.

De kerk aan het Breeplein schijnt niet direct te inspireeren: de tenor begon (als Evangelist) ruw, en het orkest doodsch, maar in den loop van het concert scheen de bezieling te komen, en kon ik genieten van uitstekende momenten.

Voor de uitvoerende vereniging mag het een succes heeten, dat haar aandeel stellige critiek gerust doorstaan kon. Met wijs beleid door den dirigent, den heer P. v. d. Kerkhoff, „bewerkt“, kan dit „materiaal“ uitstekend dienen!

JOH. LUIKENAAR FRANCKEN.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Godsdienstige Ontwikkeling en Godsdienstige Opvoeding volgens de Individual-Psychologische School. II.

Namen zijn niet altijd heldere wegwijzers; bij de Ind.ps. is net zelfs zoo, dat de naam in zekeren zin onjuist of althans eenzijdig is. Immers met dezen naam wil men uitdrukken, dat het individu een eenheid vormt en wel een ondeelbare eenheid. Maar het doel, dat de Ind.ps. zich gesteld heeft, is niet ons in te lichten omtrent het individu als zoodanig. De Ind.ps. zegt juist: over den enkeling op zich zelf is niet te spreken. Het individu-op-zich-zelf is niet te onderzoeken.

Veeleer stelt de „huidige“ Ind.ps. in 't licht de beteekenis van de gemeenschap voor den enkeling.

Al of niet slagen in het leven, hangt af niet van erfelijke factoren, maar van de houding die men aanneemt tegenover de gemeenschap.

De dragende kracht van de Ind.ps. is dan ook volgens Dreikurs (a.w. bl. 15) de erkenning van de beteekenis van de menselijke gemeenschap voor de ontwikkeling van het individuele karakter, maar ook voor iedere afzonderlijke handeling en gemeenschapsbeweging van den mensch.

Wat het ontstaan van die gemeenschap betreft, worden we slechts hypothetisch ingelicht en wel aldus: waarschijnlijk is de mensch tot kudden-vormige aaneensluiting gekomen als andere gezellig bij elkaar levende dieren, n.l. door de noodzakelijkheid van zijn zelfbehoud.

Sinds honderdduizenden jaren is dit zoo, dat de mensch zonder de gemeenschap niets vermag. Maar in die eeuwen heeft de mensch zijn natuurlijke driften getemd en ze aan zijn aangenomen houding tegenover de buitenwereld ondergeschikt gemaakt.

Die gemeenschap legt ook aan de menschheid haar taak voor; drie dingen worden gevraagd: het beroep, maatschappelijke aaneensluiting en de liefde.

Deze dr.
schelijke l.
ingen.

De geme.
maar eige.

De geme.
gemeensch.
worden.

Gelukkig
alleen op

het ware e

Een me

schapsgevo

Men spr

houding.

Nu moet

door er el

het heeft

zaak van

lijks, dat

niet iets d

eenvoudig

wel erfelijk

Adler noer

„das kosm

Het is l

het uit zi

in het be

wezen te

bonden te

alle verscl

anders te

En dit g

eigenschap

van het ge

ven aan d

ook in me

der de be

ontvangen.

Nu is d

hoorte „k

keld word

meenschap

nooit „het

scherpe p

wat ze da

Dat er z

strubbeling

voudig hie

functionne

gemeensch

Zijn ho

niet; en d

uitstooting

Als van

een mensc

mensch ei

er mee?

Om met

gin is er

in de wieg

het wil zi

gemeensch

En dan

woord is

de moeder

dan is er

door het

eischen d

Dit ik-g

het instinc

teert in d

het daarn

gelding.

(Oorspre

behoud“

later kwa

meenschap

lijk niet z

stinct tot

schikt bel

Onbewuste

chologie;

druk van

bewerkt d

zichtelijk

Door di

conflicten

Het indi

sen aan e

en hier l

maar hier

derven.

Beelgum